

Маланіч Олег Олегович
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань

"Криза" медичної психології в Україні

Сьогодні в Україні медичних психологів випускають три вищих навчальних заклади: Національний Медичний Університет ім. О. О. Богомольця (м. Київ), Буковинський Державний Медичний Університет (м. Чернівці) та Вінницький Національний Медичний Університет ім. М. І. Пирогова. Незважаючи на наявність у Києві окремого медико-психологічного факультету, освітньо-наукова криза даної галузі стосується усіх вищенаведених університетів. Слід розуміти, що вона охоплює як освітнє адміністрування, навчальні плани, гостру проблему кваліфікованих кадрів, так і відношення до цієї перспективної науки. Висвітлюючи це питання потрібно проаналізувати всі проблемні аспекти організації медичної психології в Україні.

Медична (клінічна) психологія – дисципліна, яка передбачає безперервну науково-практичну роботу та самовдосконалення студента і викладача. У цьому контексті, випуск медичних психологів на медичних факультетах є просто недоречним. Адміністрування навчального процесу не передбачає формування власної наукової школи психологів-клініцистів. Така ситуація викликає притік до студентських лав великої кількості людей не здатних ані до наукової, ані до практичної роботи. Втім, зі свого боку вузівська програма та формат адміністрування навчальним процесом також не можуть забезпечити адекватний «природний відбір» серед студентів.

Потрібно зрозуміти, що випуск медичних психологів може відбуватись виключно на факультетах медичної психології. Навчання спільно з педіатрами або стоматологами – знущання з усієї психологічної науки. Організація окремих, повністю автономних факультетів (стосовно ВНМУ та БДМУ) – єдиний вихід із окресленої ситуації. В свою чергу, факультет повноцінно зможе функціонувати лише за умов наявності власних кафедр. Показовим може стати

досвід існування окремих факультетів клінічної психології із власними кафедрами у європейських або пострадянських університетах. Наприклад, окремі факультети, які випускають психологів-клініцистів існують у Московському Державному Медико-Стоматологічному Університеті, Російському Державному Медичному Університеті, Санкт-Петербурзькому Державному Медичному Університеті, Гродненському Державному Медичному Університеті.

Говорячи про окремих факультет потрібно визначитись із застосуванням термінів. Україна – одна з небагатьох країн, де досі застосовується термін «медична психологія» на означення всіх галузей, якими займаються психологи-клініцисти. За прийнятою у всьому світі термінологією, медична психологія, всього на всього, розділ психології клінічної, який вивчає психологічний стан хворого, взаємовідносини в умовах лікувального процесу, забезпечує корекцію психоемоційного стану хворого. Що ж стосується клінічної психології, то це комплексна психологічна дисципліна, що знаходиться на межі психології та психіатрії. Слід розуміти, що «сфера клінічної психології включає діагностику психічного здоров'я, організацію та проведення наукових досліджень для розуміння психофізіологічних проблем і розробку, проведення та оцінку психологічної корекції (психотерапії)». Б. Д. Карвасарський визначає її як широку міждисциплінарну науку, предмет якої складають: норма та патологія психічної діяльності, психосоматика, вчення про неврози (значною мірою психоневрологія), психологія девіантної поведінки, психологія хворого та лікувального процесу. Структурними субдисциплінами клінічної психології є нейропсихологія, патопсихологія і клінічна патопсихологія, психокорекція, психотерапія, медична психологія, психосоматика, судова психологія.

У нашій країні проблемою розмежування понять «клінічна» та «медична» психологія займалась С. О. Лукомська. Вона пише: «В Україні медична психологія є галуззю психологічної науки, що вивчає психологічні особливості людей із різними видами захворювань, взаємодію пацієнта та медичного персоналу, психокорекційні та психотерапевтичні методи допомоги хворим.

Клінічна психологія вважається складовою частиною медичної психології та спрямована на задоволення потреб тієї чи іншої клініки (психіатричної, неврологічної, соматичної). Останнім часом на пострадянських теренах клінічну психологію визначають як особливу методологію психологічних досліджень, засновану на методі спостереження пацієнтів у природних умовах з наступною суб'єктивною інтерпретацією проявів її психіки та особистості». Клінічна психологія американського зразка має більш розширений зміст: «У США клінічна психологія є прикладною психологічною дисципліною, спрямованою на вирішення практичних завдань збереження психічного здоров'я населення. Останніми роками спостерігається помітне зближення клінічної психології та психологічного консультування, а психолог-клініцист (клінічний психолог) стає синонімом практичного психолога, чия діяльність не обмежується роботою у певній психологічній клініці... Натепер в США медична психологія не вважається окремою галуззю психологічної науки, а є складовою фармакотерапії або психофармакології, фахівці з якої отримують освіту виключно у медичних навчальних закладах під час післядипломного навчання. Відповідно, клінічний психолог може вважатися ще й медичним, якщо він має повну вищу медичну освіту та післядипломну підготовку за даною спеціальністю. У деяких країнах, зокрема в Німеччині, Італії та Швейцарії клінічна, медична психологія та психологія здоров'я ще не мають чітко окреслених сфер досліджень, почасти вони вирішують одні проблеми, але з використанням різних засобів і залученням фахівців різних спеціальностей». Схоже трактування медичної та клінічної психології можна знайти у С. Д. Максименка, В. В. Кришталя, Б. В. Михайлова.

Н. Д. Лакосіна, І. І. Сергєєв, О. Ф. Панкова зазначають : «Клінічна (медична) психологія є розділом спеціальної психології. Основним її змістом, як науки, що лежить на перехресті медицини і психології, за Е. Кречмером (1922), є психологічний аналіз природи хвороб. Предметом клінічної (медичної) психології, за визначенням Н. Д. Лакосіної і Г. К. Ушакова, виступають різноманітні особливості психіки хворого та їх вплив на здоров'я і хворобу, а

також забезпечення оптимальної системи позитивних психологічних впливів...

Терміни «клінічна» та «медична психологія» близькі за сенсом і змістом.

Більшість спеціалістів віддає перевагу терміну «клінічна психологія», так як він підкреслює значення психологічних факторів у клініці різних захворювань і забезпеченні допомоги хворому».

Лакосіна поділяє клінічну психологію на «загальну клінічну психологію» та «спеціальну клінічну психологію». При цьому, загальна клінічна психологія включає психопрофілактику, психогігієну, психологічне консультування, методи експериментально-психологічної оцінки психічного стану хворого, психокорекцію, психотерапію. Спеціальна клінічна психологія базується на американському розумінні медичної психології. Вона займається наступними проблемами: «особливості психології хворого з межовими формами психічних розладів, які фактично є об'єктом діяльності лікаря будь-якої спеціальності; особливості психології хворих, які страждають різноманітними захворюваннями внутрішніх органів; психологію хворих хірургічного профілю...; особливості клінічної психології в акушерстві та гінекології; психологію хворих з дефектами тіла, органів чуття й аномаліями розвитку; клінічну психологію в педіатрії; проблеми психічного здоров'я та психологічні аспекти роботи з хворими, що мають виражену психічну патологію, страждають психічними захворюваннями, алкоголізмом, наркоманіями».

Німецький вчений Г. Бенеш визначає клінічну психологію як психологічну науку, становлення якої розпочалось завдяки Л. Вітмеру на початку ХХ ст. в США, що зумовило її психотерапевтичну та психоаналітичну направленість. Предметами клінічної психології, на думку Бенеша, слід вважати неврози, психози, порушення розвитку, розлади мовлення, порушення здібностей, порушення поведінки, розумові розлади, відхилення поведінки, сексуальні порушення, функціональні порушення. Гельмут Бенеш розуміє клінічну психологію в широкому контексті – особистісному. Її завданням є аналіз, корекції, терапія особистісних психічних розладів, відхилень, залежностей не лише у клінічному аспекті, а взагалі. Враховуючи вищенаведені приклади

розуміння клінічної та медичної психології слід оформити єдине робоче визначення, придатне для використання в умовах кризи сучасної української медико-психологічної науки.

Клінічна психологія – це наука, що сформувалась на межі психології, психіатрії та неврології і вивчає розлади особистості як на індивідуальному, так і на колективному, соціоетнічному рівнях, у контексті особистісного підходу до тлумачення норми і патології. Субдисциплінами клінічної психології є психосоматика, патопсихологія, нейропсихологія, психофізіологія та нейропсихофізіологія, психологія здоров'я та медична психологія, судово-медична психологія, сексологія і сексопатологія, неврологія, психогігієна, психофармакологія. Клінічний психолог (психолог-клініцист) займається психодіагностикою, психологічним консультуванням, психокорекцією, психотерапією. Клінічна психологія – міждисциплінарна галузь знань, вона багато в чому залежить від загальної психології, індивідуальної психології, вікової психології, соціальної психології, етнічної психології, антропології, соціальної психіатрії, психоневрології, нейробіології, нейрофізіології. У свою чергу клінічна психологія є теоретичним фундаментом для клінічної психіатрії.

Отже, медико-психологічні відділення цілком слушно мають бути реорганізовані у факультети клінічної психології (стосовно БДМУ та ВНМУ). Така реорганізація може відбутись лише через осмислення клінічної психології як окремої, серйозної і фундаментальної науки.

Список використаної літератури

1. Бенеш Г. Психологія. / Г. Бенеш. – К., 2007. – 510 с.;
2. Лакосина Н. Д. Клиническая психология. / Н. Д. Лакосина, И. И. Сергеев, О. Ф. Панкова. – М., 2007. – 416 с.;
3. Лукомська С. О. Зміст понять «клінічна/медична психологія» у вітчизняній та зарубіжній науці. / С. О. Лукомська. – с. 228-237;
4. Лурия А. Р. Лекции по общей психологи. / А. Р. Лурия. – СПб, 2009. – 320 с.;
5. Мельник В. М. Нариси з теорії соціокультурної антропології. / В. М. Мельник. – Вінниця, 2013. – 256 с.;
6. Тихолаз С. І. Розвиток професійної спрямованості майбутніх лікарів: методичні рекомендації. / С. І. Тихолаз. – Вінниця, 2010. – 62 с.